

УДК 94(477)»1923/1929»

Леся Вовк

ТОВАРИСТВО «УЧИТЕЛЬСЬКА ГРОМАДА»: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ПОЛЬСЬКОГО ВЛАДНОГО РЕЖИМУ (1923–1929 РР.)

Проаналізовано діяльність товариства «Учительська громада» в 1920-х рр., акцентовано на організаційній розбудові учительської організації та її відносинах із польськими центральними та місцевими органами влади. Відзначено, що після завершення польсько-української війни (1918–1919 рр.) та рішення Ради амбасадорів про приєднання Східної Галичини до складу Польської держави (1923 р.), товариство переживало один із найважчих етапів у своїй історії. Зауважено, що польська влада чинила перепони у розвитку «Учительської громади», зокрема не реєструвала її статут, шляхом репресій та залякувань намагалася чинити тиск на керівні органи організації у період відновлення її діяльності. Констатовано, що в умовах полонізації системи початкової та середньої освіти, на жаль, чимало ухвал Головного виділу та резолюцій загальних зборів товариства залишилися нереалізованими зважаючи на відсутність достатнього фінансування та байдужість українських педагогів, які не вступали у лави учительської організації.

Ключові слова: «Учительська громада», Галичина, учитель, школа, освіта.

«Учительська громада» – одне з провідних учительських товариств Галичини, яке після завершення Першої світової війни зуміло відновити діяльність в умовах польського владного режиму. Один з провідних діячів товариства – О. Терлецький констатував, що у 1923 р. «вчительство ввійшло в цю добу по великих історичних подіях, по великих надіях серед боротьби за незалежність і по невдачі цієї боротьби, а це все вплинуло на зміну його довоєнного, романтично-ідеалістичного світогляду...» [1, с. 3]. У нових суспільно-політичних умовах перед товариством стояли нові завдання, вирішення яких вимагало консолідації українських педагогів.

Діяльність товариства «Учительської громади» в міжвоєнний період ХХ ст. залишилася поза увагою українських та польських науковців. У працях М. Барної [2], Г. Білавич та Б. Савчука [3], Н. Кошелевої [4], І. Курляк [5], О. Луківа [6], Б. Ступарика [7], В. Чоповського [8] та ін. вчених у контексті значно ширших проблем фрагментарно висвітлено окремі аспекти досліджуваної проблеми.

Джерельну основу статті становлять матеріали періодичної преси, спогади учителів-членів учительських товариств.

Основна мета розвідки – охарактеризувати особливості діяльності «Учительської громади» у 20-х рр. ХХ ст. у контексті суспільно-політичних та національно-культурних процесів Другої Речі Посполитої.

Клопітка праця керівництва «Учительської громади» у 1923 р. дозволила 26 грудня 1924 р. провести загальні збори товариства, на яких уконституйовано новий Головний виділ товариства: голова – І. Громницький, заступник – І. Брик, секретар – Г. Микитей, скарбник – І. Сітницький. Спільними зусиллями редколегії та членів товариства, у 1924 р. відновлено видання часопису «Українська школа», який став своєрідним наступником «Нашої школи» (відповідальний редактор – Г. Микитей) [9, с. 1]. Водночас, внаслідок фінансових проблем, перестав виходити журнал «Учительської громади» «Світло».

1 січня 1925 р. Головний виділ «Учительської громади» обговорив проект учительської службової прагматики і звернувся до Української парламентської репрезентації (М. Черкавський, М. Козицький) з проханням підтримати пропоновані зміни. Водночас, відповідно до ухвали загальних зборів товариства від 26 грудня 1924 р., порушено питання про створення власного друкованого органу. Для реалізації цієї мети (затвердження «програми і наряду журналу») згодом скликано «ширшу нараду» за участю І. Брика, М. Галуцинського, В. Калиновича, І. Макарушки, Г. Микитея, М. Рудницької, О. Терлецького, Р. Цегельського, С. Шаха, В. Щурата та ін. Останні «до ведення редакції» запросили І. Брика, В. Калиновича, Г. Микитея, М. Рудницьку, Р. Цегельського та В. Щурата [10, с. 73].

Одним із завдань «Учительська громада» вважала зміцнення впливу української мови у навчальних закладах Галичини. З цією метою, 28 травня 1925 р. відбулася нарада вчителів української мови, скликана Головним виділом. На ній О. Макарушка виголосив доповідь про завдання вчителя української мови і запропонував обмежити матеріал старої літератури (старого письменства) [11, с. 76]. «Навчання української мови є впровадженням ученика в духовно-

моральне життя власного народу. Навчання рідної мови веде до тісної стичності зі всім найліпшим, найглибшим і найкращим, що видав дух народу» [11, с. 76], – відзначив доповідач.

Зменшення кількості навчальних предметів, які викладалися у школах Галичини українською мовою неминуче вело до скорочення кількості українських вчителів у цих навчальних закладах. Обговорення цієї проблеми відбулося на позачергових (надзвичайних) загальних зборах «Учительської громади» 2 липня 1925 р. за участю 106-ти членів товариства. «На збори прибула, незважаючи на літні ферії, більшість Товаришів, занятих у львівських сер. школах, а із представників поодиноких філій тов. «Учит. Гр.», на жаль, тільки незначна кількість», – із сумом відзначав кореспондент «Української школи» [12, с. 73]. У підсумкових резолюціях наголошено на необхідності: «використати всі шляхи для оборони українського шкільництва від меморіалів аж до особистих інтервенцій у всіх інстанціях і законодавчих установах» [12, с. 75].

Своєрідним продовженням загальних зборів «Учительської громади» став черговий з'їзд українців 3 липня 1925 р., що відбувся за участю 35 учителів [13 с. 76–77]. Вступну промову виголосив В. Щурат, якого власне й обрали головою кружка українців. Науковець наголосив, що основою школи є вчитель, ученя та підручник і завдання українців – працювати в усіх напрямках над вдосконаленням методики викладання, розширенням кругозору молоді і вдосконаленням українських навчальних матеріалів. «Коли україніст є мертвий і не йде з поступами науки, користи з його навчання мало», – підсумував доповідач [13 с. 77].

Загалом упродовж лютого – вересня 1925 р. Головний виділ «Учительської громади» працював доволі продуктивно – 9 разів збиралися на засідання його представники за винятком Г. Микитея, який у червні цього ж року «виїхав на поратуння здоров'я» [14, с. 78]. Головний виділ зумів упорядкувати справу фондів, відбув конференцію у шкільних справах з представниками політичних партій та Української парламентської репрезентації, вислав меморіал до Міністерства освіти у справі обмеження українського стану посідання в шкільництві.

26 грудня 1925 р. у будинку УПТ «Рідна школа» (м. Львів, вул. Мохнацького, 12) відбувся з'їзд представників філій і кружків «Учительської громади» на який прибуло 14 відпоручників та 48 звичайних членів товариства [15, с. 60]. З'їзд відкрив голова товариства С. Громницький, який згодом передав слово Г. Микитею для повідомлення про діяльність товариства упродовж останнього року. Його міркування зводилися до необхідності: обрати нову редакційну колегію «Української школи» у складі п'яти осіб; обговорити із Головним виділом товариства «Взаїмна поміч українського вчителства» питання спільного видання друкованого органу для українських учителів; передплачувати закордонні педагогічні видання для редколегії журналу та інших членів «Учительської громади» та ін. [15, с. 60].

Пропозиції колишнього голови товариства викликали інтенсивну дискусію, яка значно позвжалася після звітування представників філій товариства. Стало очевидним, що окремі філії «Учительської громади» проявляють абсолютну бездіяльність, про що зокрема свідчить звіт Стрийського осередку товариства. Саме тому, було відкинуто пропозицію Г. Микитея щодо запровадження посади «платного урядника», оскільки й так чимало представників товариства «й так нічого не роблять» [15, с. 61]. Згодом не знайшла підтримки й пропозиція щодо об'єднання редколегій видань «Учитель» та «Українська школа». Зокрема, подібні думки висловили Яворівський, Рибчин, Кучер та ін., які виступили за «видавання органу в теперішнім об'ємі» та висловилися «проти злуки обох органів», як, зрештою, проти формування мандрівних бібліотек [15, с. 61].

У напруженій атмосфері пройшло обговорення резолюції «в університетській справі», прийняти яку вимагали більшість присутніх. Однак, С. Громницький, за свідченням очевидців, «протривить всякій резолюції та закриває з'їзд. Так отже делегати філій та кружків не мали змоги прийняти поодинокі внесення та одногосно рішили домогтися скликання надзвичайних загальних зборів задля вибрання нового головного виділу й дальшого обміркування невіршених на з'їзді справ» [15, с. 62].

14 лютого 1926 р. відбулися позачергові загальні збори товариства «Учительська громада» відповідно до «домагання 30 членів львівської філії та на рішуче жадання станиславівської філії» [16, с. 62]. Головуючий (Ю. Тимошук) у вступній промові висловив побажання, щоби «товариші з нинішніх зборів розійшлися в злагоді», а також щоб була усунена прірва, яка «повсталася на останнім з'їзді делегатів» [16, с. 62].

Після вибору «комісії-матки» (Ю. Дзерович, О. Тердецький, В. Калинович, В. Гусак, І. Рибчин), остання після тривалих нарад вирішила запропонувати головування у товаристві С. Кархуту. Також обрано новий Головний виділ «Учительської громади» у складі В. Бригідера, М. Полека, М. Посацького, І. Сітницького, М. Струтинського, Л. Турчина та вирішено залишити без змін «місячну вкладку» у розмірі 3 зл. [16, с. 63].

Подальша «виміна думок» викристалізувала підсумкові резолюції позачергових зборів товариства у яких відзначено необхідність: подальшої публікації друкованого органу товариства – «Української школи»; передати «привіт» директорові Рогатинської гімназії А. Крушельницькому з нагоди його 25-ти ліття письменницької діяльності; відновити діяльність «завмерлих» філій «Учительської громади»; провести реорганізацію товариства [16, с. 63].

Новообраний відділ спробував вирішити одну з найнагальніших проблем – відсутність приміщення в «Учительської громади», однак брак коштів та безініціативність членів організації поставили під сумнів можливість реалізації цього проекту. «Коли б знайшлося 400 наших щирих членів, які б рішилися декларувати для товариства по 10 долярів, як пайки платні впродовж року або й 2 літ, тоді товариство маючи цими деклараціями запевнені 4000 долярів може сміло розглянутися за власною хатою у Львові, – зауважував скарбник товариства. – Тому й треба не боятися об тім думати, треба хотіти лиш, а хата найдеться і в нас, і слід по нас марно не загине» [17, с. 48].

Новий Головний відділ спробував перереєструвати філію товариства у Рогатині та заснувати нову філію у Дрогобичі. Також відповідно до «прохання» дирекції поліції м. Львова, «Учительська громада» надіслала лист до Міністерства внутрішніх справ (Варшава) з вимогою зареєструвати зміни, що були внесені до статуту організації у 1923 р. Крім того, голова товариства пропонував внести правки у нову редакцію статуту [18, с. 29–30].

Зважаючи на відсутність коштів, Головний відділ пропонував або узагалі припинити видавати «Українську школу» або ж «його об'єм ще більше обмежити» (до двох – трьох аркушів на рік) й, таким чином, перетворити часопис в своєрідний інформаційний бюлетень, основна мета якого б полягала в інформуванні населення про практичну діяльність організації. На зекономлені кошти, керівництво «Учительської громади» пропонувало видавати літературу для шкільної молоді [18, с. 30].

Додамо, що упродовж 1926 р. на видавництво часопису «Учительська громада» виділила близько 3000 злотих (далі – зл.), проте «Українська школа», за словами голови товариства, «не принесла доходу жодного». Більше того, не розіслані номери «лежали у нас як непотрібний нікому баляст». З цих причин С. Кархут постійного наголошував, що «т-во не існує і не може існувати тільки задля видавання журналу, бо воно не є наукове, а професійне. Наш орган має бути тільки засобом до мети, а не метою» [18, с. 30].

Загалом, матеріально-фінансовий стан «Учительської громади» був близьким до банкрутства. Майно товариства у 1926 р. складало: шафа, письмовий стіл, два крісла, нерозпродані номери «Нашої школи», «Світла», «Української школи», «Календарика», білий папір (36 кг.) та одна акція Земельного Банку [18, с. 30]. «Це все добро, що було порозкидане в п'ятьох ріжних місцях, тепер спроваджено до своєї домівки», – зауважував С. Кархут [18, с. 35].

До основних недоліків новообраного Головного відділу товариства слід віднести, по-перше, бездіяльність на міжнародній арені, оскільки голова організації «не займався зовсім справою зносин з аналогічними товариствами інших народів поза границями держави, ні справою вступлення нашого товариства до міжнародної організації учителів сер. шкіл» та, по-друге, припинення ведення статистичної інформації про кількість українських учителів у краї та їх утиски місцевою владою [18, с. 33].

Стратегічна мета «Учительської громади» полягала у збільшенні кількості членів товариства шляхом відкриття філій у містах Західної України або ж принаймні заснування кружків за умови членства менше 10 осіб. Водночас, щоб «оживити життя філій», Головний Відділ мав надсилати у регіони своїх представників. Однак, станом на 1927 р. ситуація із розбудовою товариства була невтішною: якщо осередки організації у Львові, Перемишлі, Рогатині, Тернополі «розвивалися правильно», то філія у Чорткові «проявляла дуже слабку діяльність», а філії у Бережанах, Долині, Золочеві, Сокалі, Стрию узагалі не надіслали Головному Відділу «ні списів членів, ні звітів» [19, с. 7–8].

Після обрання головою товариства О. Терлецького стали помітні перші позитивні зрушення в організаційній розбудові товариства і, на думку членів організації, «у наших кругах повіяло іншим духом, духом розуміння спільноти інтересів та конечности організації й самооборони» [20 с. 9]. Головний відділ не заперечував, що раніше «на загальних зборах та на з'їздах «Учительської громади» у Львові від кількох літ приходило навіть до бурхливих сцен та суперечок на тлі антагонізмів між львівськими членами» [20, с. 9].

О. Терлецький спробував нав'язати тісніший контакт із філіями товариства. Члени Головного відділу виїжджали до філій, щоб на місцях обговорювати організаційні справи, виголошували доповіді для місцевої інтелігенції. Зокрема у лютому 1927 р. О. Терлецький відбув поїздку до Яворова, а в червні 1927 р. – до Самбора. Діяльність філій залежала від місцевих умов. Найактивнішою була діяльність філій у Станиславові, Перемишлі, Яворові та Рогатині. Львівська

філія була найчисленніша. Загалом на початку 1927 р. «Учительська громада» нараховувала 17 філій та 1 кружок, понад 400 членів товариства.

Нововведенням голови товариства стало також проведення зібрань організації у різних регіонах Другої Речі Посполитої. Зокрема, 5 червня 1927 р. за участю 51-го члена організації відбувся з'їзд представників філій «Учительської громади» у Станиславові. Після «оживленої дискусії» вирішено звернутися до учительства краю з проханням вступати до лав «Учительської громади», закликати усіх членів товариства до станової солідарності, нагадати учителям про їх громадські обов'язки, які полягали, передусім, у гартуванні національного духу тощо [21, с. 4–5]. У підсумкових резолюціях, зокрема, відзначалося: «1. З'їзд відпоручників взиває всіх українців-учителів середніх шкіл належати до «Учительської громади»; 2. Взиває всіх членів «Учительської громади» до станової солідарності; 3. Взиває свої філії й кружки, щоби в становій діяльності головну увагу клали на станові інтереси українського вчительства українського вчительства середніх шкіл» [21, с. 5].

Зроблено перші кроки для посилення співпраці з іншими професійними організаціями Другої Речі Посполитої і Центрально-Східної Європи. Зокрема у першій половині 1927 р. Головний Виділ «нав'язав зносини» із Становим Союзом учителів жидівських середніх шкіл у Другій Речі Посполитій, а також відгукнувся на запрошення взяти участь у роботі IX міжнародного конгресу учительства середніх шкіл, що мав відбутися у Будапешті 20 – 27 серпня 1927 р. [22, с. 9]. Забігаючи наперед відзначимо, що роботу конгресу відкладено до 1928 р. через смерть румунського короля Фердинанда [23, с. 3].

Невтішними залишалися фінансові надходження «Учительської громади». Надалі основним джерелом доходів товариства залишалися членські внески, сплата яких залишалася на низькому рівні. Так, найбільші доходи у 1927 р. принесли філії товариства у Львові (1324 зл.), Перемишлі (490 зл.), Станиславові (422 зл.), Тернополі (379 зл.), Коломиї (287 зл.), Рогатина (190 зл.), Золочева (132 зл.), Городенки (113 зл.), Яворова (96 зл.). Існували й філії, члени яких практично не платили членських внесків. Зокрема осередок організації у Самборі передав Головному Виділу за звітний період 65 зл., Бучача – 54, Дрогобича – 45, Красного – 40, Чорткова – 25, Бережан – 14 [24, с. 7–8]. Найбільші «матеріальні засоби» мала філія у Станиславові – 11270 зл., на «другому місці» – філія в Перемишлі (151 долар) [24, с. 7–8].

Проблемні питання обговорювалися на позачерговому з'їзді «Учительської громади», який відбувся 31 січня 1928 р. у Львові за участю 55 делегатів (37 – зі Львова). Обрано новий склад Головного виділу, який знову очолив О. Терлецький. Основне питання загальних зборів – надходження до фонду «власної домівки». Члени організації хоча й визнали надзвичайно незадовільний стан із збиранням коштів на окреслену мету, проте не відмовилися від ідеї купівлі будівлі у Львові для потреб організації [25, с. 10].

Відзначено, що Головний виділ сприяв діяльності секцій, які виникли при товаристві (Комітет учителів українських приватних середніх шкіл; гурток українців). Члени першої секції «обороняли» станові інтереси учителів приватних шкіл та діяли відповідно до власного «правильника», представники другої секції (гурток українців), на жаль, «в останніх роках [1926 – 1927 рр. – авт.] не проявляв ніякої діяльності» [26, с. 16–17]. У 1928 р. засновано історичну секцію при «Учительській громаді» [27, с. 102].

Ще одна проблема, яку намагалося вирішити товариство – внесення змін до статуту [26, с. 16]. Відповідно до ухвали загальних зборів 1928 р., створено комісію у складі О. Терлецького, Р. Цегельського, Г. Микитея, М. Панчука та А. Крушельницького, яка «мала випрацювати проект змін» [26, с. 16]. Також Головний виділ звернувся до філій з проханням надсилати власні «проекти, побажання і замітки». На цей заклик відгукнувся тільки осередок «Учительської громади» в Перемишлі, який «висказав побажання, щоби діяльність товариства була поширена на Волинь і Полісся» [26, с. 16].

Комісія запропонувала новий проект статуту загальним зборам «Учительської громади» 2 лютого 1929 р. Діяльність «Учительської громади» поширено на всю територію Польської держави. Статут врахував окремі інтереси учителів приватних шкіл, створивши автономну секцію приватних учителів і «запевнив їй вибір її представників до Головного виділу, який перейменовано на Головну раду». На цих же загальних зборах обрано новий Головний виділ на чолі із В. Радзиковичем.

Зауважимо, що упродовж 1925–1928 рр. «Учительська громада» хоча й повільно, проте, все ж таки, зростала чисельно. У 1928 р., зокрема, найбільшими були філії товариства у Львові (144 особи), Перемишлі (49), Станиславові (42), Тернополі (32), Чорткові (32), Коломиї (31), Дрогобичі (29), дещо меншими у Самборі (20), Рогатині (19), Стрию (19), Бережанах (16), Яворові (15), Золочеві (10). Додамо, що філії зростали чисельно надзвичайно повільно (для прикладу: упродовж першої половини 1929 р. товариство зросло чисельно на одну особу) [28, с. 102], проте осередки

«вложили... багато праці в напрямі скріплення внутрішньої організації та брали живу участь в загальному локальному життю», – відзначав голова товариства [29, с. 20].

Таким чином, упродовж 1923–1929 рр. «Учительська громада» намагалася зайняти «свою нішу» серед українських культурно-освітніх товариств Галичини. Незважаючи на перепони польської влади, товариство продовжувало відстоювати інтереси українських педагогів, дбати про розвиток українського шкільництва в краї. На заваді реалізації багатьох задумів стали відсутність коштів, байдужість значної кількості педагогів, які не бажали вступати до фахової організації. Ці, а також інші причини унеможливили виконання багатьох ухвал Головного відділу товариства, сприяли моральному занепаду «Учительської громади» в окреслений період.

Список використаних джерел

1. Терлецький О. 30-ліття «Учительської громади» (1908–1938) // Українська школа. 1938. Ч. 1–6. С. 2–5.
2. Барна М. Розвиток педагогічної освіти в Галичині (1772–1939 рр.) // Рідна школа. 2002. № 7–8. С. 33–48.
3. Білавич Г., Савчук Б. Товариство «Рідна школа» (1881–1939 рр.). Івано-Франківськ, 1999. 208 с.
4. Кошелєва Н. Організація українського вчителства у Східній Галичині в 1881–1914 роках // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1998. Вип. 33. С. 108–113.
5. Курляк І. Народне шкільництво у Галичині (друга половина XIX – початок XX ст.) // Педагогіка і психологія. 1995. № 1. С. 144–151.
6. Луків О. Розвиток структури польських і українських освітніх закладів у Східній Галичині (1900–1933 рр.) // Slaliva Ternopolensis. Тернопіль, 1996. С. 168–178.
7. Ступарик Б. Підготовка учителів в Галичині у XIX ст. // Вісник Тернопільського експериментального інституту педагогічної освіти. 1995. № 1. С. 45–55.
8. Чоповський В. Будителі національного духу. Діяльність культурно-освітніх товариств «Просвіта» та «Рідна школа» на західноукраїнських землях (друга половина XIX ст. – 20–30-ті роки XX ст.). Львів, 1993. 63 с.
9. Наші завдання // Українська школа. 1926. Т. I. Зш. 1–3. С. 1.
10. Головний Виділ від 26 грудня 1924 до 1 березня 1925 // Українська школа. 1926. Т. I. Зш. 1–3. С. 73.
11. Нарада львівських українців // Українська школа. 1925. Т. II. Зш. 4–6. С. 76.
12. Надзвичайне Загальне Зібрання тов. «Учительська Громада» // Українська школа. 1925. Т. III. Зш. 7–9. С. 73–75.
13. Краєвий з'їзд українців // Українська школа. 1925. Т. III. Зш. 7–9. С. 76–77.
14. Звідомлення секретаріату // Українська школа. 1925. Т. III. Зш. 7–9. С. 78.
15. Константинович Я. З'їзд від поручників філій і кружків // Українська школа. 1926. Т. I. Зш. 13–14. С. 60–62.
16. Надзвичайне загальне зібрання // Українська школа. 1926. Т. I. Зш. 13–14. С. 62–63.
17. Фонд власної хати // Українська школа. 1926. Т. I. Зш. 15–16. С. 48.
18. Звідомлення Головного Виділу «Учительської Громади» за час від 14.II. до 31. XII. 1926 р. // Українська школа. 1926. Т. I. Зш. 17–18. С. 29–35.
19. Загальні збори // Українська школа. 1927. Ч. 1. С. 7–8.
20. Під знаком обнови // Українська школа. 1927. Ч. 2. С. 9.
21. Звідомлення про з'їзд відпоручників філій та кружків «Учительської громади» в Станиславові 5 червня 1927 // Українська школа. 1927. Ч. 2. С. 4–5.
22. З Головного Виділу // Українська школа. 1927. Ч. 2. С. 9.
23. З Головного Виділу // Українська школа. 1928. Ч. 1. С. 3.
24. Фонди «Учительської громади» // Українська школа. 1928. Ч. 1. С. 7–8.
25. Звіт з надзвичайних загальних зборів «Учительської громади» // Українська школа. 1928. Ч. 1. С. 10.
26. Звідомлення з діяльності Головного Виділу Тов. «Учительська громада» за 1928 р. // Українська школа. 1928. Ч. 2–3. С. 16–17.
27. З географічної комісії при товаристві «Учительська громада» // Українська школа. 1929. Ч. 1–2. С. 102.
28. Звідомлення з діяльності Головного Виділу «Учительської громади» за час від 1.II.–15.VI. 1929 рік // Українська школа. 1928. Ч. 2–3. С. 102–105.
29. Філії та кружки // Українська школа. 1928. Ч. 2–3. С. 20.

References

1. Terlets'kyi O. 30-littya «Uchytel's'koyi hromady» (1908–1938) [30-th Anniversary of the «Ucitel'ska gromada» (1908–1938)]. Ukrayins'ka shkola, 1938, vol. 1–6, pp. 2–5.
2. Barna M. Rozvytok pedahohichnoyi osvity v Halychyni (1772–1939 rr.) [Development of pedagogical education in Galicia (1772–1939)]. Ridna shkola, 2002, vol. 7–8, pp. 33–48.
3. Bilavych H., Savchuk B. Tovarystvo «Ridna shkola» (1881–1939 rr.) [Society «Native school» (1881–1939)]. Ivano-Frankivsk, 1999, 208 p.
4. Koshelyeva N. Orhanizatsiya ukraiyins'koho vchytel'stva u Skhidniy Halychyni v 1881–1914 rokakh [Organization of Ukrainian Teaching in Eastern Galicia in 1881–1914]. Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya istorychna, 1998, vol. 33, pp. 108–113.
5. Kurlyak I. Narodne shkil'nytstvo u Halychyni (Druha polovyna XIX – pochatok XX st.) [Folk schooling in Galicia (second half of the nineteenth and early twentieth centuries)]. Pedahohika i psykholohiya, 1995, vol. 1, pp. 144–151.
6. Lukiv O. Rozvytok sturktury pol's'kykh i ukraiyins'kykh osvitnikh zakladiv u Skhidniy Halychyni (1900–1933 rr.) [Development of the structure of Polish and Ukrainian educational institutions in Eastern Galicia (1900–1933)]. Slaliva Ternopolensis, 1996, pp. 168–178.
7. Stuparyk B. Pidhotovka uchyteliv v Halychyni u XIX st. [Preparation of Teachers in Galicia in the nineteenth century]. Visnyk Ternopil's'koho eksperemental'noho instytutu pedahohichnoyi osvity, 1995, vol. 1, pp. 45–55.
8. Chopovs'kyi V. Budyтели natsional'noho dukhu. Diyal'nist' kul'turno-osvitnikh tovarystv «Prosvita» ta «Ridna shkola» na zakhidnoukraiyins'kykh zemlyakh (druha polovyna XIX st. – 20–30-ti roky XX st.) [Buddhists of the national spirit. Activities of cultural and educational societies «Prosvita» and «Native school in Western Ukrainian lands (second half of the nineteenth century – 20–30th years of the twentieth century)»], L'viv, 1993, 63 p.
9. Nashi zavdannya. Ukrayins'ka shkola, 1926, vol. I, Zsh. 1–3, pp. 1.
10. Holovnyy Vydil vid 26 hrudnya 1924 do 1 bereznya 1925. Ukrayins'ka shkola, 1926, vol. I, Zsh. 1–3, pp. 73.
11. Narada l'vivs'kykh ukraiyinistiv, Ukrayins'ka shkola, 1925, vol. II, Zsh. 4–6, pp. 76.
12. Nadzvychayne Zahal'ne Zibrannya tov. «Uchytel's'ka Hromada», Ukrayins'ka shkola, 1925, vol. III, Zsh. 7–9, pp. 73–75.
13. Krayevyy zyzyd ukraiyinistiv. Ukrayins'ka shkola, 1925, vol. III, Zsh. 7–

9, pp. 76–77. 14. Zvidomlennya sekretariatu. Ukrayins'ka shkola, 1925, vol. III, Zsh. 7–9, pp. 78. 15. Konstantynovych Ya. Zyizd vid poruchnykiv filiy i kruzhkiv [Rally from the offices of branches and circles]. Ukrayins'ka shkola, 1926, vol. I, Zsh. 13–14, pp. 60–62. 16. Nadzvychayne zahal'ne zibrannya. Ukrayins'ka shkola, 1926, vol. I, Zsh. 13–14, pp. 62–63. 17. Fond vlasnoyi khaty. Ukrayins'ka shkola, 1926, vol. I, Zsh. 15–16, pp. 48. 18. Zvidomlennya Holovnoho Vydilu «Uchytel's'koyi Hromady» za chas vid 14.II. do 31. KhII. 1926 r. Ukrayins'ka shkola, 1926, vol. I, Zsh. 17–18, pp. 29–35. 19. Zahal'ni zbory. Ukrayins'ka shkola, 1927, vol. 1, pp. 7–8. 20. Pid znakom obnovy. Ukrayins'ka shkola, 1927, vol. 2, pp. 9. 21. Zvidomlennya pro z'yizd vidporuchnykiv filiy ta kruzhkiv «Uchytel's'koyi hromady» v Stanyslavovi 5 chervnya 1927. Ukrayins'ka shkola, 1927, vol. 2, pp. 4–5. 22. Z Holovnoho Vydilu. Ukrayins'ka shkola, 1927, vol. 2, pp. 9. 23. Z Holovnoho Vydilu. Ukrayins'ka shkola, 1928, vol. 1, pp. 3. 24. Fondy «Uchytel's'koyi hromady». Ukrayins'ka shkola, 1928, vol. 1, pp. 7–8. 25. Zvit z nadzvychaynykh zahal'nykh zboriv «Uchytel's'koyi hromady». Ukrayins'ka shkola, 1928, vol. 1, pp. 10. 26. Zvidomlennya z diyal'nosti Holovnoho Vydilu Tov. «Uchytel's'ka hromada» za 1928 r. Ukrayins'ka shkola, 1928, vol. 2–3, pp. 16–17. 27. Z heorafichnoyi komisiyi pry tovarystvi «Uchytel's'ka hromada», Ukrayins'ka shkola, 1929, vol. 1–2, pp. 102. 28. Zvidomlennya z diyal'nosti Holovnoho Vydilu «Uchytel's'koyi hromady» za chas vid 1.II. – 15.VI. 1929 rik. Ukrayins'ka shkola, 1928, vol. 2–3, pp. 102–105. 29. Filii ta kruzhky. Ukrayins'ka shkola, 1928, vol. 2–3, pp. 20.

Lesya Vovk

«USHITEL'SKA GROMADA»: ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT AND ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF THE POLISH AUTHORITY (1923–1929)

The activity of the «Ushitel'ska gromada» society in the 1920's was analyzed, attention to the organizational development of the teaching organization and its relations with the Polish central and local authorities was paid. It was noted that the defeat of Ukrainians in state-building competitions (1918–1919) overestimated their hopes for the formation of a Ukrainian school and led to the harassment of nationally-conscious teachers by the Polish authorities, which had a negative effect on the activities of the «Ushitel'ska gromada» in the early post-war years, that were almost the most difficult since time the company was founded.

It is noted that after the end of the Polish-Ukrainian War (1918 – 1919) and the decision of the Council of the Ambassadors on joining the Eastern Galicia to the Polish state (1923), the organizational development of the partnership took place under the conditions of the Polish regime. In the 1920's, central and local authorities hampered the development of the «Ushitel'ska gromada», in particular, refused to register its charter, through repression and intimidation of Ukrainian teachers tried to exert pressure on the governing bodies of the organization and local branches.

It was stated that in the conditions of polonization of the system of primary and secondary education in the 1920's, unfortunately, many of the decisions of the Main Department of the «Ushitel'ska gromada» and the resolutions of the general meeting of the society remained unfulfilled, given the lack of sufficient funding and indifference of Ukrainian teachers who did not enter teacher organization. However, in spite of numerous problems, the company managed to resume the activities of its local affiliates, established relations with Ukrainian national-cultural societies, took the first steps to strengthen cooperation with professional organizations of the Second Rzecz Pospolita and Central and Eastern Europe.

Key words: «Ushitel'ska gromada», Galicia, teacher, school, education.